3

Q. D. B. V.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO CAROLO,

BORVSSIÆ PRINCIPE, MARCHIONE BRANDENBVRGICO, RELIQVA,

DE

MORBORVM ORTV ET CAVSIS EORVM PROXIMIS,

PRÆSIDE

FRIDERICO HOFFMANNO,

COLLEGII MEDICI h. t. DECANO,

PRO LICENTIA

Summos in ARTE MEDICA HONORES & priuilegia DOCTORALIA rite impetrandi,

publice diſputabit

IOAN. ZACHARIAS MEDER,

Daasdorff. Thuring.

ad diem Auguſti MDCCXV.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

TYPIS CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, ACAD. TYP.

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
MORBORUM ORTU ET CAUSIS EORUM PROXIMIS.

§. I.

CIrculum ſanguinis, qui à ſyſtole & diaſtole ſolidorum, nec non fluidorum convenienti quantitate ac temperie dependet, eſſe vitæ & ſanitatis fulcimentum, eumque mutatum morborum fieri fabrum, explicitum antea fuit. Vitalis vero hic ſanguinis motus, in circulum abiens, trifariam potiſſimum læditur, quando vel intenſiori ſyſtole & diaſtole cordis atque arteriarum, celeri admodum curſu fertur, vel aucta nimis partium ſyſtole inæqualis fit circuitus, vel denique ubi nimia facta ſolidorum relaxatione progreſſio ſanguinis intercipitur & inde decubitus & ſtagnationes fiunt. Ad tres has claſſes, quæ febre, ſpaſmo & atonia continentur, omnia internorum morborum genera retulimus. Proximum jam eſt, ut cauſas, quæ circulo ſanguinis, ne-

que minus ſolidorum motui, turbando & invertendo, potentes ſunt, afferamus, easque paulo diſtinctius explicemus. Quia vero fluidorum motus maxima ex parte a ſolidorum motu ac impulſu, deinde quoque a fluidorum copia & temperie, & denique a vaſorum ſeu viarum habitudine dependet: hinc etiam triplicis generis eſſe morborum cauſas, quarum aliæ ad ſolidorum, aliæ ad fluidorum, reliquæ ad viarum vitium pertinent, facile intelligi poteſt. Quo vero ſolidorum actio ac motus in fluidas partes plus habet imperii: hoc magis, quæ pulſum vel tonum ſolidorum celeriter immutandi potentia gaudent, cauſis morborum proferendis efficacia ſunt.

§. II.

Ex his vero, quæ celeriter pulſum & tonum immutant, & magnas mutationes ac læſiones in univerſo corpore efficiunt, animi pathemata principem ac primum meritiſſimo jure locum occupant. Permira certe, imo ſtupenda res eſt, quod perverſa in animam incidens impreſſio vel phantaſia, aut rationis expers cogitatio, ſiue ingens rei deſiderium, tam celeriter, tamque fortiter in corpus noſtrum agere poſſit, ut in ſaniſſimo homine, ſine cujusdam pernicioſæ materiæ acceſſione, graviſſimi morbi, vel etiam ſubita mors inde oboriantur, quemadmodum a vehementi & ſubito terrore vel validiſſima ira pluries factum eſſe, cum experientia, tum auctoritas eorum, qui de hac materia notatu digna prodiderunt, comprobat. Agunt vero inordinatæ ejusmodi commotiones proxime & primario in partes ſolidas, quarum pulſum ac tonum, ſeu ſyſtolen & diaſtolen, ſubito immutant, unde graviſſimæ actionum læſiones fiunt.

§. III.

§. III.

Primum vero vehementior iracundia ejus eſt naturæ, ut intenſiorem ſyſtolen & diaſtolen pulſus & toni in univerſo corpore faciat, ut ſanguinis hinc curſus citatior evadat. Quare etiam, non ſecus ac in febre, a vehementi iracundia pulſuum ſingulorum celeritas, (quæ ex eorum frequentia cognoſcitur) reſpiratio anxia, calor ac æſtus corporis intenſior, cum rubore faciei, ac vigilia & actuum rationalium præcipitantia obſervatur. Ideoque ira non ſolum furor brevis, ſed etiam febris brevis meretur ſalutari. Ob ſanguinis itaque circulum, ab ira auctum, in plethoricis nec non in cacochymicis, & prout corpora differunt, varia mala ſuſcitantur. Nam ira in ſenibus ſanguine plenis, & qui infirmioris capitis ſunt, frequenter, plexum choroideum aperiendo, in cerebro lethalem adfert ſanguinis profuſionem, quæ apoplexiæ nomine venit. Et ubi in iis, quorum venæ pravis ſcatent ſuccis, materiam alienam ad ſumma cutis vel artuum magno impetu propellit, arthritides, eryſipelata, variolæ, morbilli itemque purpura fiunt. Quibus ſanguinis certis in locis vacuationes conſuetæ ſunt, in iis vehementior iracundia vel narium vel hæmorrhoidum aut menſium nimium profluvium, in juvenilibus corporibus quandoque hæmoptyſin excitat. At, ſi ſanguis glutinoſus & tenax cum impetu ad minima vaſcula protruſus ibi hæreat, tum varii generis inflammationes, pro locorum differentia, ſuboriuntur. Ubi vero calculus vel in renibus, vel in cyſtide fellea latet, tunc auctiori fibrarum ac valorum ſyſtole ira ipſum vel in uretheres vel in ductus biliarios, non ſine maximo tormento, præcipitat. Maxime

vero omnium ira forti conſtrictione *bilem* ex hepatis ductibus majori, quam par eſt, copia in duodenum protrudit, ubi vel nauſeas cum oris amarore, vomitiones, anxietates, alvi quoque frequentes dejectiones, imo choleræ morbum, vel periculi plenam inteſtini inflammationem cum febre concitat. Tacemus, cum motus in iracundia mere febrilis ſit, ipſam ad febres maxime ardentes, biliofas, tertianas continuas, intermittentes, quæ omnes a bile impura vel oriuntur, vel foventur, exacerbandas, paratiſſimam eſſe. Et, quos frequentes ſpaſmi & flatulentiæ exercent, hypochondriaci, ab ira ingens ſubinde ſymptomatum augmentum patiuntur.

§. IV.

Ut vero in ira vehementiori ſanguis, cum magno impetu, per univerſum corpus, non aliter ac in febre, fertur, & a centro ad circumferentiam pellitur, ſic alia eſt terroris indoles, ubi partes extremæ ſpaſmodica ſtrictura ad interiora cruorem pellunt, ejus circulum ac curſum plane inæqualem efficiendo, fiunt hac ratione ingentes in partibus internis congeſtiones & humorum metaſtaſes, gravium morborum genitrices. Atque in ſanguine abundantibus ſenibus apoplexias, ſi infirmum & laxius cerebrum habent, in aliis epilepſias, vertigines & convulſivos motus concitat. Ad cordis vero & pulmonum vaſa compreſſus, anxietatum, cordis palpitationis, ſyncopes, animi deliquii, pulſus parvi ac debilis, ſpirandi anguſtiæ, vel etiam catarrhi ſuffocativi, in diſpoſitis hæmoptyſeos cauſa fit. Quando vero fortiori niſu ad uteri vaſa urgetur, tunc cum enormi ſanguinis profuſione fiunt ſubinde abortiones. Neque minus periculi a terrore in omnibus contagioſis & maglignis

lignis morbis extimeſcendum eſt, ſiquidem is non ſolum vires proſternit, ſed & ſanguinem contra naturam ab ambitu ad centrum, videlicet cor & majora vaſa, compellit, quo facile fit ut miaſma foras expellendum, intus remaneat, & corruptionem ac ſphacelationem, quæ malignitatis naturam vere abſolvit, inferat. Tum terror ſubitus etiam ordinarias & criticas ſanguinis evacuationes, ut hæmorrhoidum vel menſium ſiſtit, & excretiones per alvum, urinam, perſpirationem ſupprimit. Cujus rei cauſa eſt, quod hic adfectus ordinario corporis habitum nimium conſtringat, vaſa anguſtando. Qua de cauſa a terrore facies fit pallida, vaſa detumeſcunt, horror eſt in cute, unde Germanice dicitur, ich bin ſo erſchrocken / daß mir die Haut ſchauert / pedes fiunt frigidi, contremiſcunt. Quia vero, ut alibi expoſuimus, vehementes ſpaſmi partis, quam exercent, laxitatem & debilitatem relinquere conſueſcunt, hinc plerumque a gravi terrore partes extremæ, præſertim pedes, valde debilitantur, ut facto ibi humorum decubitu tumidi, dolentes & languentes fiant, Germani efferunt es iſt mir der Schreck in die Füſſe geſchoſſen.

§. V.

Longior vero & gravior triſtitia ac metus, animique angor eos maxime morbos, qui a laxitate & atonia proficiſcuntur, fouet atque ſuſtentat, eo, quod occulta quadam vi, vires conſumit, fibrarum tonum ac robur ſolvit, & ita fluidorum circulum lentiorem facit, quare ſtagnationes & decubitus humorum accidunt. Uti vero timor & ira magis acutas celeres & præcipites motiones facit: ita triſtitia ad longas & lentas ægritudines plus diſponit: & quia vires depauperat

rat morbis benignis facile malignitatem, quæ in ſphaceloſa corruptione conſiſtit, ingenerat. At, ſi ventriculi & inteſtinorum tonum triſtitia imminuit, appetitus dejicitur, & ad crebras alvi dejectiones, flatulentias, imo malum hypochondriacum via paratur. In hepate dejectus a triſtitia tonus ad hydropis, in liene ad cachexiæ, in renibus ad calculi, in pulmonibus ad phthiſeos generationem, in utero ad menſium ſuppreſſionem diſponit; relaxatus vero nimium ob triſtitiam corporis habitus, macilentiam, ſudorem frigidum, præſertim in inferiori corporis parte inducit. Neque minus diuturnus animi angor cerebro ac generi nervorum noxius eſt, unde ad melancholiam, ad maniam, morbos ſoporoſos & fortem apoplexiam diſponit. Vidimus quosdam longiori triſtitia affectos guttam ſerenam, alios mentis abalienationem, alios paralyſin artuum ſibi contraxiſſe.

§. VI.

Ceterum profundæ literatorum meditationes, nocturnæ vigiliæ & inquietæ cogitationes, quemadmodum ventriculo & univerſo corpori robur ſubtrahunt: ita ad melancholiam, malum hypochondriacum, aliasque graves ægritudines aditum præparant, quod tam notum eſt, ut nulla egeat probatione. Immoderatus amoris affectus modo nimium motum in partibus fluidis ſuſcitat, modo etiam vires & robur partium reſolvit ac plane dejicit, unde quasdam feminas in furorem conjicit, quasdam etiam in cachexiam ſeu chloroſin, tabem, & melancholiam præcipitat. Quid perverſa phantaſia & imaginatio in impedienda valetudine poſſit, hypochondriaci documento ſunt, qui ob per-

verſam

verſam impreſſionem ægrotant, & perpetuo valetudinarii ſunt. Plures viſo epileptico inciderunt in epilepſiam, non pauci ex ſolo aſpectu varioloſi in eundem morbum prolabuntur. Quot ſunt, qui, cum ex metu ſolo cum peſte infecto ſe converſatos ſibi perſuaderent, ea ipſa fuerunt correpti. Ex quo utique potentia affectuum in lædendis corporis actionibus ſatis fit manifeſta. Quapropter paſſionum animi vehementia interdum venenorum vim exſuperat, nec viſitur, cum quandoque a venenis non tantum periculi, quam ex animi commotione extimeſcendum ſit. Et profecto animus in concitandis morbis aliis ſere cauſis prævalet, quod ſatis intelligimus, cum,majori ſolertia ortum morborum inquirendo,in accuratis morborum hiſtoriis concinnandis occupati ſumus.

§.VII.

Ab animi paſſionibus,veluti cauſis immaterialibus, tranſitum facimus ad eas, quæ materiali magis contactu agunt, potentiſſime tamen, in exiliori etiam doſi, ſolidorum motum & tonum invertendo cito interitum vel perniciem corpori inferunt: & hæ veneni nomen ſibi vindicant, quorum non alia niſi in partes ſolidas principalis eſt actio, cum vel vehementiſſimum ſpaſmum vel ſummam atoniam univerſo corpori adferre conſveverint.

§. IIX.

Duplicis vero generis venena dantur, alia penetranti cauſtico ſale fibras corporis,præſertim ventriculi & inteſtinorum lancinando,in vehementes ſpaſticas contractiones univerſum corpus conjiciunt, alia vero omne robur nervis præſertim & cerebro demunt, &

motus

motus vitales interimunt, & ſulphure vaporoſo naturæ inimico id præſtant. Ad priorem claſſem ſpectant ex mineralibus, quæ mercuriali ſubſtantia imbuta ſunt, quæ ſale ſoluta deleteriam cauſticam vim acquirit: quo nomine celebria ſunt mercurius ſublimatus, vel quomodocunque ſalibus ſociatus, arſenicum, cobaltum, regulus & vitrum antimonii, quæ quodammodo ſoluta primis in viis, ſeptica ſua vi, tunicas ventriculi & inteſtinorum arrodendo, lethales ſubinde ſpaſmos ibi & convulſiones in diaphragmate & capite concitant. Nam probe notandum eſt, quod venena hæc ſpaſmis, non vero inflammatione ventriculi, quæ tantum ſpaſmi effectus eſt, interimant. Plumbum quoque ſalibus acidis ſolutum, quia ſpaſmodice conſtringit ventriculi & inteſtinorum membranas, non immerito venenis adnumeratur, ſiquidem tormina illa convulſiva & aſthmata, præcordiorum artuumque paralyſes ac pertinaciſſimæ alvi adſtrictiones, quæ a fumis plumbi improuide hauſtis, in metallicæ rei addictis frequentiſſime ſuſcitantur, hujus rei clariſſimum documentum præbent.

§. IX.

Ex animantibus inſecta ſale acri ſubtiliſſimo cauſtico copioſo ſcatent, unde exterius admota veſicas excitant, intra corpus vero ſumta, mictum cruentum, ſtranguriam, inflammationem, dolorem, febrem, vomitum inferunt. Longe vero deterioris generis ſunt ictus & morſus beſtiarum, item inſectorum punctiones, quando ira vel furore agitantur v. g. viperæ, canis rabidi, lupi, tarantulæ, ſcorpii, hæ concordi ſententia auctorum & reſpondente experientia, venena ſunt, neque aliter quam ſpaſmis, quos vehementiſſimos cient, agunt,

agunt, quos poſtea febres, convulſiones, deliria, inflammationes, excrementorum ſuppreſſiones, dolores ſubſequuntur.

§. X.

Ex vegetabilium cenſu emetica & purgantia valentiora, vel etiam alia, ſale ſubtili cauſtico ſpaſmodicas ventriculi & univerſi generis nervoſi ſtricturas faciunt, adeo ut majori doſi data, homines e medio tollant. Quo numero ſunt elaterium, eſula, helleborus albus, euphorbium, cicuta, napellus, fungi venenati, ſcammonium, colocynthis, ſemen cataputiæ, granatillæ, gummi guttæ, quorum virulentam noxam pulchris experimentis & exemplis magni nominis *Wepferus in Tr. de Cicuta aquatica* nobis commonſtravit.

§. XI.

Alterius vero generis venena ſunt, quæ vitales motus, pulſum videlicet & tonum ſolidorum extinguunt, vires & robur univerſi corporis minuunt, fluidorum progreſſum ac circulum intercipiendo, idque elemento vaporoſo ſulphureo naturæ inimiciſſimo exſequuntur; utpote vapor venenatus ad ſanguinem & fluidum nerveum delatus, mox tonum & ſyſtolen vaſorum, fibrarum & membranarum minuit ac ſiſtit, quo deficiente ſanguis ſtagnat, inque capite torporem, ſoporem ſenſuumque imminutionem affert, in ceteris vero partibus & viſceribus humores ad ſtaſin corruptivam diſponit. Hujus generis venena vocari ſolent narcotica, ſeu melius putrefactiva, quia a motu fluidorum extincto ſequitur eorum corruptio. Hæc in vegetabilium regno maxime ſunt conſpicua, hujusque cenſus ſunt omnes hyoſcyami, mandragoræ, ſtrammonei

ſeu daturæ, ſolani & papaveris ſpecies & ex hiſce parata, quorum certe tanta vis eſt, ut majori doſi admiſſa breui tempore hominem jugulent.

§. XII.

Nos perluſtravimus ita; venena κατ' ἐξοχὴν ſic dicta, & quæ magis nobis ſunt externa, & hæc vel nimia intenſione motuum ſiue ſpaſmis, convulſionibus, febre aut inflammatione nos interficiunt, vel motuum imminutione aut exſtinctione, quam corruptio & ſphacelatio in fluidis æque ac ſolidis partibus ſubſequitur, homines e medio tollunt. Prioris generis cauſtica, poſterioris vero narcotica & putrefactiva appellantur. Etenim quia vita verſatur in ſanguinis & humorum progreſſivo motu, qui beneficio ſyſtoles & diaſtoles ſolidorum fit, & ſanitas horum motuum æquilibrio ac moderatione continetur, hinc quodcunque violentiſſime vel nimium hos motus intendit, vel ſubito eos extinguit, veneni titulum meretur, quia ſanitatem æque ac vitam tollit. Prius ſubtiliſſimum cauſticum, alterum ſulphur vaporoſum & peregrinum præſtat, illud ſpaſmo & convulſione necat, hoc vero virium defectu ſyncope ac putredine.

§. XIII.

Quamvis vero rarisſime hæc quæ, jam expoſuimus, duplicis generis venena noſtra corpora afficiant, niſi per imperitiam medicorum id fiat. Tamen alia in rerum natura dantur venena ſimilem naturam cum iſtis foventia, & quorum actionem & influxum in corpus minus effugere poſſumus. Sunt enim alia ejusmodi generis, quæ vapore naturæ infeſtisſimo motus vitales labefactant vel ſiſtunt, & ita ad putredinem & cor-

& corruptionem diſponunt, cujus generis ſunt miaſmata illa & contagia in peſtilentia, in febribus petechialibus & aliis malignis contagioſis morbis, quæ nihil aliud ſunt, quam vapores ex infectis corporibus ad aerem delati. Etenim in omnibus morbis, qui maligni dicuntur, & contagio infeſti ſunt, uti quandoque variolæ, purpura, morbilli, ex putredine tenuiſſima mox ſe multiplicante naſcuntur, & ſphacelo ac virium defectu necant: nam ſubtilis ex ejusmodi corporibus exhalans vapor ejus eſt indolis, ut fluidas corporis partes, ſi eas ſubierit, mox ad corruptionem, ſolidas vero ad ſphacelum diſponat. Et quia naturæ nihil magis infeſtum eſt, quam putredo, quæ ipſam craſin & mixtionem partium fluidarum æque ac ſolidarum diſſolvit, hinc, quod cito corpori infert putredinem, id omnium peſſimum & venenis primi generis annumerandum eſt. Qua de cauſa etiam tantus contagii peſtilentialis metus eſt.

§. XIV.

Dantur vero adhuc alia etiam putrefactiva venena, contagio nobis infeſta, ſed quæ paulo lentiori gradu incedunt ac nocent, & talia exiſtunt in morbis malignis chronicis, ut ſunt lepra, lues venerea & ſcabies maligna, quos morbos mediante exhalatione etiam ab uno corpore in aliud transferri poſſe clariſſimum eſt. Hæc ipſa identidem putredine ac corruptione humorum ſuas ludunt tragœdias ac ſymptomatum ſævitiam exercent, ea tantum differentia, quod ſucceſſive & paulatim partes corporis noſtri ſolidas & fluidas corrumpant.

§. XV.

Progreſſum jam facimus ad alias virulentas materias & morborum cauſas,quæ minima nocent mole, & ſolida corporis noſtri partiumque ſtructuram aggrediuntur, & ſubinde nobis non advertentibus communicantur. Res namque notiſſima in re medica eſt, certis anni temporibus, variante cœlo & tempeſtate, certos in conſpectum prodire morbos, qui plures ſimul uno tempore corripiunt, hos epidemicos Græci adpellant, & ex horum numero ſunt, febres fere omnis generis, maxime vero intermittentes, tertianæ continuæ & quartanæ, biliosæ ardentes, purpuratæ quoque & catharrhales, itemque variolæ, morbilli, dyſenteriæ Hos ex communi cauſa videlicet aere proficiſci veri eſt ſimillimum, etiamſi non negandum eſt, in corpore utique ad hos fovendos requiri diſpoſitionem. Cujus vero materiæ & indolis hoc morborum elementum ſit, quod in aere vehitur, rem profundæ indaginis eſſe non diffiteor. Solus qualitatum exceſſus, ut puta nimia ſiccitas, caliditas, humiditas aut frigiditas ejusmodi morbis gignendis non ſufficit, ſed potius credibile eſt, materiam quandam indolis ſalino-ſulphureæ, cauſticæ, agiliſſimæ, fermentativæ certis temporibus ex variis exhalationibus per mixtionem in aereo fluido progenerari, quæ ſuſcepta in corporis noſtri poros, vel cum alimentis aut ſaliva in ventriculum deſcendens, pro differenti ejus natura ac modo, varie in corporis noſtri fluidas & ſolidas partes agit, certæ ſpeciei morbos producendo.

§. XVI.

Et nobis fermentativæ & cauſticæ indolis videtur hæc

hæc eſſe materia, quæ occurrentes prima in regione ſuccos ſalivales & bilioſos inſtar fermenti inficit ac corrumpit, qui poſtea in membranoſis & nervoſis partibus ſpaſticas contractiones, febres, dolores, inflammationes ſuſcitant, ſique felici ſucceſſu hæc inimica materia ad corporis habitum defertur, varia naſci ſolent exanthemata. Quod vero ipſo in aëre variæ naturæ ſemina morboſa & materia ſæpius corpori noſtro infeſtiſſima progenerentur, rores & pruinæ certis anni temporibus ex alto in vegetabilia delapſæ comprobant. Hæc enim ejus ſunt ingenii, ut non modo ſua corrodente virtute varias maculas foliis inurant, ſed & omnem fœcunditatem & incrementum auferant. Præterea non novum eſt ex hujusmodi pruinis erucarum & inſectorum varii generis ſubito copiam progigni, quæ exitio non modo ſunt vegetabilibus, ſed & effluviis ſuis alienis aerem inficiunt, ut animantibus fiat pernicioſus. Nam res perpetuæ fere obſervationis eſt, quod,quo major copia inſectorum, quibus plantarum incrementum impeditur, in certo diſtrictu obſervetur, hoc etiam major morborum proventus ſit exſpectandus. Ex quo facile intelligi poteſt, pro differentia materiæ peregrinæ, quæ in aere gignitur, morborum quoque inde graſſantium genium ac morem differre, unde raro iidem morbi, ſed potius natura diverſi, certis anni temporibus & conſtitutionibus oriri ſolent, neque tum in omnibus omnia conveniunt remedia.

§. XVII.

Diximus jam de venenis, quæ extrinſecus corpora adoriuntur: jam ea virulenta morborum principia

pia accedimus, quæ intra corpus progignuntur. Hæc vero identidem duplicis generis ſunt, vel enim ſunt putredinoſa ſeu corruptiva, vel ſunt acria cauſtica: illa plus fluida, hæc vero ſolida & ſtructuram partium aggrediuntur, illa corruptione & ſphacelatione, hæc vero ſpaſmis & inflammatione ſunt infeſta. Putredinem fœtidiſſimam ex ſanguine vel humore extravaſato in corpore noſtro de facili progigni, inter alia ſectiones morbis chronicis defunctorum, vel qui violenta morte peremti ſunt, teſtantur. Nil enim frequentius eſt, quam ſanguinem, ex vaſorum diſciſſionibus in cavitate collectum, corrumpi. In multis chronicis morbis & nominatim phthiſi ſphacelatos & corruptos pulmones, in hydrope fere omnia abdominis viſcera invenimus. Et ſubito interdum, vel a veneno aſſumto, vel a potu frigido ſanguinis curſus in viſcere ſiſtitur, ipſaque corrumpit, ut in fœtidiſſimam abeant putrilaginem. In puerperis ſecundina retenta putreſcit, ut fœtidiſſima ex utero materia promanet. Quales non corruptiones in ſcorbuticis & gallico morbo correptis viſuntur? Cancrum exulceratum intolerabilem ſpargere fœtorem, notiſſimum eſt. Tacemus jam in majoribus viſcerum vel partium abſceſſibus ſtagnantes humores, in fœtidiſſimam corruptionem tranſire. Quandocunque itaque putredo in corpore eſt, tunc protinus graſſatur in vires, pulſus fit debilis & languidus, laſſitudo omnes artus occupat, virium & appetitus fit proſtratio, & animus facile deficit, ſumma cutis diffluit ſudore, ſomnique eſt abſentia. Et quicunque ex his putridis morbis decedunt, hi plerumque ſyncope ſeu totali virium defectu extinguuntur. Dici enim vix poteſt, quam

gravi

graviter vapor ille ſulphuris fœtidi motus vitales extinguat, tenuiſſimum illud impetum faciens, quod nervos membranas & fibras motrices incolit, ſine dubio contaminando.

§. XVIII.

Sunt vero quam maxime primæ viæ, quibus ventriculum & totum inteſtinorum canalem cum annexis partibus comprehendimus, corruptioni humorum obnoxiæ, atque adeo cauſis morborum fabricandis aptiſſimæ, unde quoque plurimorum morborum ſedem ac domicilium præbent. Nam cum diverſiſſimæ indolis alimenta aſſumuntur, & diſſidentis naturæ ſucci fermentali agilitate donati, hinc inde ex corpore ad inteſtina & præcipue in duodenum influunt, non poteſt aliter fieri, quin ſi ob vacillantem eorum tonum longiorem moram capiunt, neque propelluntur, ipſi corrumpantur, alium genium induendo. Qua de cauſa etiam non ſine ratione multos morbos, præſertim febres a corrupta bile & pituita Hippocrates graviſſimus autor deduxit. Et profecto omnes fere quæ intermittunt febres, item quotidianæ nonnullæ, malignæ, lentæ, putridæ, verminoſæ putridum fomitem in primis viis habent, quod etiam ex oris halitu ſolet a ſolertioribus cognoſci; Itemque variolas, morbillos, purpuram a corrupto & putrido in primis viis deliteſcente humore foveri, extra dubium eſt, quare etiam leviora emetica inter horum morborum initia propere data, faciles hos morbos reddunt. Verminoſa putredo pluribus benignis aliis febribus malignum quendam characterem addit, & vitæ periculum minatur. Et quod pertinet ad morbos, qui ſuis periodis gaudent, vel ſta-

 tis

tis horis aut diebus revertuntur, illi certe ſecundum noſtram ſententiam domicilium ſuum potiſſimum primis in viis nacti ſunt, a corruptis ibi humoribus oriundi. Quinimo paroxyſmi intermittentium maxima ex parte originem ſuam inde trahere videntur, nam mirifice ſemper poſt paroxyſmum ab intenſiori ſpaſmo non modo univerſi corporis ſed præcipue ventriculi tonus dejectus eſt, unde febrili calida motione bilioſi & ſalivalis naturæ humores intemperatiores redditi ibi confluunt, & ulteriori mora valde putridam acrem indolem aſſumunt, & ſic fomitem novo paroxyſmo ſubminiſtrant. Maxima itaque medentis prudentia in perſanandis iis morbis eo dirigi debet, ut primarum viarum ante omnia habeatur ratio, eas maxime ab excrementitiis ſordibus vindicando.

§. XIX.

Neque vero tantum putridi humores, ſed & acres, cauſtici & corroſivi ibi progenerantur. Quanta enim acrimonia illa cauſtica eſt, quæ in quibusdam hypochondriacis, in choleræ vel dyſenteriæ morbo laborantibus viſitur! Annon infantum lactantium funeſta ſymptomata, ut atrocia ventris tormina, epilepticæ convulſiones acrimoniæ ſua incunabula referunt! monſtrant id fæces viridiſſimæ linteamina corrodentes, quarum color a nulla alia cauſa quam a cauſtico acido cum bile remixto oritur. Hypochondriaci, quartanarii etiam, hyſtericæ fœminæ, melancholici modo ructus acidos habent, modo acidiſſimam evomunt pituitam, & fæces reddunt albidas rectum inteſtinum arrodentes.

§. XX.

§. XX.

Neque minus dubii eſt tuſſes ſtomachales, imo infantum convulſivos motus ab acidis corroſivis primarum viarum ſuccis foveri, quin imo febres bilioſas cholericas ex tenuiſſima bilioſa cauſtica acrimonia primis in viis ſubſiſtente progigni & ſuſtentari, non modo ex ſymptomatum ſed & curandi ratione, ſi diſſerendi jam locus eſſet, poſſemus comprobare.

§. XXI.

Præter hæc, quæ in corpore fabricantur venena, adhuc alia ſunt recenſenda, quæ magnis morbis fomitem & materiam ſuppeditant. Et hæc ſunt excrementa, quæ alias provida natura ſalutari conſilio amandare conſueſcit, ſi præter naturam ſtagnant, neque ejiciuntur, tunc enim ex facili deteriorem indolem aſſumunt, & rurſus cum ſanguine a quo ejecti fuerunt, combinantur. Solet enim natura quam optime illud quod corruptum, quod putridum, quod ſuperfluum eſt, quod intemperata acredine infenſum tanquam noxium e corpore eliminare. Hoc ſi variis de cauſis minus contingit, excrementa hæc per moram pejora facta, dolores, flatulentias, ſpaſmos, convulſiones, febres concitant. Ita notiſſimum eſt, quam graves paſſiones adſtrictior alvus concitet, adeo, ut ſæpe numero prima origo chronicorum, & magnorum morborum ipſi ſit adſcribenda. Nam ſi morborum, qui nos diutius torquent, hiſtorias & caſus diligentius paulo annotamus, nunquam non alvum ſuppreſſam diuturnum malum, vel induxiſſe vel in dies augere deprehendimus. Quanta enim putrida & fœtida colluvies eſt, quæ quotidie per ſedes ejicitur? hæc ubi remanet in corpore, non

poterit non & fluidorum temperiem & ſolidorum motum offendere, & multas turbas atque incommoda ciere. Corporis perſpiratio agiliſſimas ſordes ſubinde ejicit, & quo corpori plus eſt neceſſaria & ſalutifera, hoc plura, ſi ſuppreſſa fuerit, incommoda moleſtiasque excitat. Nonne enim gravedines, lippitudines, coryzæ, deſtillationes, tonſillarum & palati affectus, raucedines, tuſſes, febres quæ catarrhis jungi ſolent, alvi quoque celeres fluxiones atque inteſtinorum tormina inde ſuum ortum mutuantur? Non dicam jam, quod impedita perſpiratio ad generationem multorum malignorum, & qui epidemice corpora infeſtare conſueſcunt, morborum, ut ſunt variolæ morbilli, omnis generis febres etiam cum purpura junctæ, dyſenteriæ, arthritides, multum faciat. Conſueta tranſpiratio repreſſa quot non mala in corporibus infantum profert? videmus exinde aphthas, tineam capitis, cruſtam lacteam, achores, favos, eryſipelata, aurium & oculorum fluxiones & tonſillarum tumores concitari. Purpuram in ſenibus ſolo tranſpiratu impedito enatam fuiſſe obſervatione conſtat, quin imo ſcabies & alii, qui defœdare ſolent cutem, morbi externi, faciei quoque puſtulæ, quæ guttæ roſaceæ nomine veniunt, inde ſua petunt incunabula.

§. XXII.

Longe vero deterioris generis ſunt ii morbi, qui ex materia, quæ e corpore provido conſilio certo tempore & ut loquuntur, critice in morbis amandari ſolet, repulſa, ſubnaſcuntur. Quanta ſymptomatum ſævitia inde ſequatur, quotidiano practico exemplo edocemur. Id quod ſæpiſſime fit, ſi variolæ, morbilli, purpura

pura, petechiæ, eryſipelata, arthritides, ſcabies, vel etiam ſudor fœtidus inguinalis vel glandularum ſub axillis repellitur. Si febricitantium ſudores critici vel declinante febre ſupervenientes alvi fluxus improvide cohibentur, tunc res periculi pleniſſima eſt. Nam ejusmodi excrementum poſtquam ſeparatum a ſanguine fuerit, ſemper pejoris indolis ipſa quiete & mora fit, ſique in corpus revertitur, inſtar veneni in ſenſibiles præcipue nerveas ac membranaceas partes graſſatur, easque ſpaſmodice conſtringendo, graviſſima in ſcenam producit pathemata. Igitur ſi fertur ad meninges, vertiginem, convulſiones, ſopores, phrenitidem parit, ſi ad pericranium acutos captis dolores gignit. At ſi diaphragmatis & pulmonis atque cordis nervos invadit, aſthma convulſivum, cordis palpitationem, tremorem & ſyncopen profert. In ventriculo inflammationem, inflationem, ſingultum & anxietates progignit moleſtiſſimas, in inteſtinis atrocia tormina, invincibiles flatulentias, alvi pertinaciſſimas conſtrictiones vel etiam inflammationes procreat.

§. XXIII.

Sunt adhuc aliæ cauſæ leviſſimæ viſæ, ſed graviſſimis morbis proferendis aptiſſimæ, & quæ magis ex accidenti veluti in corpus noſtrum incidentes, illud graviſſimis moleſtiis afficiunt, & nominatim calculi, vermes, & flatus. Concreſcunt vero calculi & quidem in renibus ex tartarea urinæ materia, in cyſtide fellea ex bile nimis tenaci, glutinoſa, in veſica ex urina duriori & ſabuloſa terra referta. In cavitate pelvis renalis & veſiculæ felleæ diu hærere ſine omni ſanitatis offenſa poſſunt, ſed quam primum per uretheres vel

biliarios ductus deſcendunt, protinus graviſſima tormenta ſunt, quæ ſpaſmodicis contractionibus univerſum corpus male habent, neque ſemper ſine periculo, cum plures magnæ celebritatis viros, calculo miſerrime extinctos, hiſtoriarum monumentis proditum ſit. Equidem dolor ille, quem calculus ex cyſtide fellea progrediens, & per bilis ductus in duodenum deſcendens, concitat, non adeo communis eſt, ſed ſi incidit atrociſſimus, & qui raro a Medicis dignoſcitur, ſed pro cardialgia vel hepatis inflammatione, quæ interdum aſſociatur, habetur. Is vero dolor qui a veſicæ calculo fit, fere perpetuus eſt, cum veſica ceu pars membranacea ejus pondere non minus ac aſperitate ſemper exagitatur. Intenditur tamen hic dolor, ſi genus nervoſum variis ex cauſis v. g. ex affectu animi vel aere frigidiori plus juſto tenſum fuerit.

§. XXIV.

Vermes variæ figuræ & longitudinis in pueris præſertim & otioſis, & qui alimentis dulcibus nimium indulgent, generari & inteſtinorum peregrinos eſſe hoſpites, res per ſe quidem nota eſt; aſt ſymptomatum ſævitia quam afferunt, non facile a vermibus prodire dijudicatur. Utpote per experientiam clarum eſt, nullum morbum magis Medicis imponere, quam qui eſt a vermibus. Etenim horrendæ artuum convulſiones, corporisque ſtupendæ jactationes, quas diabolicis artibus incauti ſubinde ſolent adſcribere, epilepſiæ aſthmata, tuſſes convulſivæ, mentis alienationes, aphoniæ, artuum tremores & refrigerationes, cardialgiæ, nauſeæ, vomitiones, abdominis inflationes, alvi fœtentes dejectiones, phlogoſes, febres, fœtidi oris halitus, tormina

mina ventris unice a vermibus in inteſtinis ſtabulantibus proficiſci poſſe, res extra dubium poſita eſt. Nocent vero peſſima hæc animalcula non alio modo vel ratione, quam quod ſenſibiliſſimas inteſtinales interdum quoque ventriculi tunicas, lancinent, arrodant. Quo clarisſime patet, quanta conſenſio univerſi corporis cum ventriculo & inteſtinis vigeat.

§. XXV.

Denique ludrici flatus præſertim in ventriculo & inteſtinis incarcerati, quantas moleſtias, dolores, anxietates & torturas afferre posſint, nemini, qui in artis operibus leviter verſatus eſt, ignotum eſſe poteſt. Proveniunt ipſi ut plurimum ex nimia atonia ſeu tono dejecto ventriculi & inteſtinorum poſt graves præcedentes harum partium dolores & ſpaſmos, unde deficiente motu periſtaltico, illi non propelluntur, ſed fixisſimi in flexuris præſertim inteſtinalibus hærent, & dum latera inteſtinorum vel ventriculi nimis diſtendunt & inflant, nervi intercoſtales & paris vagi, moleſtisſime trahuntur, tenduntur, & inde intolerabiles moleſtiæ naſcuntur, quas ſubinde hypochondriaci, quibus ventriculi inflatio frequens eſt, gravi damno experiuntur. Ex quibus omnibus deductis patet, quam gravisſime noſtram valetudinem lubricæ & leves cauſæ impedire, & corpora noſtra affligere posſint, quarum actio non alia, eſt quam quod ſolidas, nerveas & membranaceas partes vel nimium tendant, vellicent, vel rodant, & lancinent.

§. XXVI.

Præviſis & conſideratis omnibus, quæ pertinent ad morborum ex materia virulenta, in parva

quan.

quantitate maxima nocendi potentia inſtructa, originem, jam ad eos, qui materiam magis mole peccantem deſiderant, deſcendendum eſt. Uti enim breves & acuti morbi, qui cito finiuntur, vel cito tollunt hominem ab activa & virulenta minimæ tamen molis materia magis ſuſtentantur: ita longi, ſub quibus neque ſanitas in propinquo neque exitium eſt, copia materiæ plus foventur. Sunt vero ejusmodi, qui ex ſtagnatione, decubitu, infarctu, obſtructione & induratione viſcerum fiunt, curatu admodum difficiles, atque abundantiam vel etiam impuritatem ſimul ſanguinis & ſeri pro cauſa materiali agnoſcunt.

§. XXVII.

Morborum itaque chronicorum, qui lente fiunt & lente quoque curantur, humorum abundantia quam Græci plethoram efferunt, vel eorum impuritas, quæ nomine græco cacochymia appellatur, potisſimæ cauſæ ſunt. Quemadmodum vero duæ hæ morborum ſpecies morbos progenerent, diſpiciendum jam eſt. Primo loco monendum eſſe duco, per plethoram quatenus morborum mater ſit, nos non in genere quamcunque ſanguinis intelligere copiam, ſed eam tantum, quæ inutilis, quæ ſuperflua, & quæ ad ſanitatem vel vitam tuendam magis noxia eſt. Et talis eſt, quæ ob nimiam copiam, fibrarum motricium, quæ in corde, arteriis & muſculis ſunt, robur ac vigorem & ſyſtoles potentiam reſiſtentia nimia debilitat, ſicque languidiorem ſanguinis univerſi circulum facit. Nam quamdiu viæ ſanguini capiendo & vires cordis fibræque motrices huic regendo ſuffecerint, tunc copia minus lædit, ſed tum demum, quando motus & robur partium langueſcit,

gueſcit, vireſque deficiunt. Ideoque plethoram, quatenus noceat & morbum inferat, veteres non ſine ratione proxime quidem ad vaſa, originaliter frequentius ad vires æſtimarunt. Siquidem in languidis & debilioribus ſuperflua humorum quantitas facile increſcit, quod minus in robuſtioribus accidit, hinc ex ſexu fœminæ, & omnes qui habitudinis ſunt corporis laxioris, magis idonei ſunt quam robuſti ſuperfluo ſanguini alendo. Uti vero a minus valente fibrarum robore ſeu virium magis magisque defectu plethora ſuam habet originem, ſic hac ipſa increſcente fibrarum tonus & elater nimia reſiſtentia ac diſtenſione plus debilitatur, adeo ut ſyſtole cordis arteriarumque debiliori, curſus ſanguinis per univerſum corpus languidior fiat, quare etiam plethoram ordinario languor & laſſitudo univerſi corporis comitatur, &, ex nimia vaſorum diſtenſione, ſpirandi difficultate, faciei rubore, pulſu magno quodammodo tamen depreſſo, pedumque gravitate recte nimia ſanguinis redundantia dijudicatur.

§. XXVIII.

Solvit itaque nimia ſanguinis abundantia tonum partium & hinc ad obſtructiones, decubitus, vaſorum infarctus, viſcerum obſtructiones, ſcirrheſcentias multum facit, & pro differentia locorum ac viſcerum varia morborum genera progignit. Nam ſi hepatis vaſis copioſior cruor inſidet, tardiusque progreditur, ad icterum flavum & nigrum, ad cachexiam, hydropem, ad generationem calculorum in veſicula fellea diſpoſitio eſt. In lienis vaſculoſo viſcere ſubſiſtens ſuperfluus ſanguis, ibi ingentem facit tumorem, neque ſolum ad cachexiam, ſed ad vomitum cruentum, morbumque

D

que nigrum & varii generis ſpaſmos, nimium hæmorrhoidum fluxum via panditur. In renum glanduloſa & vaſculoſa ſubſtantia ſi hæret ſanguis, tardiusque circulatur, diſpoſitio fit ad calculum, inflammationem, ulcus renum atque urinæ ſuppreſſionem. At ſi in magno illo venæ portæ vaſe tardius progreditur, & pancreatis glandulam ſucceſſive indurat, pathemata hypochondriacis familiaria atrocia fiunt, digeſtionis virtus minuitur, atque alvina excretio multum turbatur.

§. XXIX.

Quod ſi in flexuoſo illo & intricato vaſorum uteri contextu ſanguis nimium congeritur, ejus circulatione prompta ac libera intercepta, tunc varii proveniunt morbi; vel enim ad nimium menſium profluvium, vel ad eorum defectum occaſio datur, neque ſub hujusmodi ſanguinis congeſtionibus fœtus facile retinetur, & increſcit, ſed frequens abortio eſt, ſi altius vitium vel obſtructio adeſt, triſtis & inſuperabilis ſterilitas fit, ſi quando ex ſanguinis tardiori progreſſu ſerum ſecedens in muliebres proſtatas deſcendit, moleſtiſſimum illud albidi ſeri oritur profluvium. In puerperis reſtagnans nimis ſanguis ad periculoſas inflammationes & febres uterinas cauſam dat efficacem.

§. XXX.

In vaſtiſſimo illo vitali pulmonum viſcere copioſe collectus ſanguis, gravibus morbis proferendis idoneus eſt, inde enim aſthmata, tuſſes chronicæ, hæmoptyſes, phthiſes, hecticæ, pulmonum ulcera, vomicæ, dura tubercula, quæ aperta cancri naturam æmulantur, ſuos natales inveniunt. Ex quo facile cuilibet apparere poterit, quam graviter omnes partes a nimia ſanguinis

redun-

redundantia luant, & læſiones enormes patiantur.

§. XXXI.

Verum enim vero ſanguis ſupra modum exundans non tantum diuturnas viſceribus infert læſiones; ſed & in agilioribus & ſubtiliori ſenſu præditis, præſertim ætate juvenili & vegeta, vehementes ſuſcitat ſpaſmos, qui cum ſanguinis circulum inæqualem reddunt, variis & gravibus quoque vitiis ac morbis proferendis apti ſunt. Hoc vero perpetuum eſt, quod quamdiu copioſus etiam ſanguis per vaſa libere & expedite fertur, nil creet incommodi, ſimul ac vero ob partis debilitatem vel nimiam copiam ſtagnare ac ſubſiſtere incipit, ob nimias membranarum tenſiones, natura, ut ſic loquar, ad fortes ſtricturas armatur, quæ non leves in oeconomia animali inferunt turbas. Et ex hoc fundamento ſaluberrimæ illæ criticæ ſanguinis per uterum evacuationes, in viris per hæmorrhoides certo tempore contingunt. Nam ſanguis redundans, circa uteri contextum vaſculoſum & meſenterium quoque hærens, nervorum ibi plexus afficit, unde non modo partes affectæ, ſed præcipue extremæ ob conſenſum ſtringuntur, & hac ratione magno impetu nimius ad excretionem ſanguis urgetur, quod ſi debito tempore & per congrua loca fit, magno præſidio ac ſaluti eſt talis evacuatio, quod ſi vero ea non ex voto, plures ob cauſas, ſuccedit, neque per congrua loca, neque debito tempore aut menſura excretio fit, vel plane intercipitur, tum ſanitas valde periclitatur. Habent enim inde ortum ſuum pathemata illa diuturna moleſtiſſima, quæ in ſic dictis hyſtericis, menſium ſuppreſſione laborantibus, viſuntur, aut quæ contingere ſolent ordinario hæmorrhoidum fluxu ſuppreſſo. Nam ſi ſpaſmi

ſan-

ſanguinem urgent ad caput, isque ibi non excernitur, cephalalgia, vertigines, aurium tinnitus, phantaſiæ turbationes, inſomnia turbulenta ſuboriuntur; ſiq; ad thoracem per ſpaſmos pellitur ſanguis, aſthmata ſuffocativa, ſyncopæ, cordis palpitationes, præcordiorum anguſtiæ, diaphragmatis conſtrictiones fiunt. In ventriculi & inteſtinorum membranis ſi hæret infixus, & hæ partes vehementi ſpaſmo afficiuntur, cardialgiæ, nauſeæ, anxietates, inquietudines, alvi pertinaces adſtrictiones, ventriculi pernicioſisſimæ inflationes fiunt. Quo patet, quam gravibus ſpaſmis infeſta ſit plethora, præſertim in ſenſibilioribus corporibus, qui animi accedente commotione exacerbantur.

§. XXXII.

Ceterum non inepte veteres plethoram in puram ſive exquiſitam & impuram ſive notham diſtinguere voluerunt. Prior fit, quando bene temperatus & gelatinoſus ſanguis in vaſis abundat; poſterior dicitur, quando ipſe manifeſta intemperie laborat, & tunc vocari ſolet cacochymia, quæ nunquam non, ſucceſſu temporis, plethoræ eſt ſoboles. Impurus vero ſanguis fit, quando ipſe lentius progrediens ſpiſſeſcit, & oſcula emunctoriorum, quibus alienum foras excerni debebat, obſtruuntur. Prout itaq; hæc impuritas varia eſt, ita etiam cauſam materialem multorum præbet affectuum.

§. XXXIII.

Primo enim impuritas hæc ſanguinis, ſi fuerit viſcida ſeu glutinoſa, quod apparet in ſanguine ex vena miſſo, ſi glutinoſa quaſi tunica tegitur, tunc graves viſcerum fovet obſtructiones, ad ſcorbutum, cachexiam diſponit. Sub tali quoque ſanguine facile menſes ſupprimuntur, & polypoſa in majoribus vaſis naſcuntur con-

creta. Ejusmodi quoq; ſanguis inflammationes & periculoſiſſimas ſtaſes affert. Sequitur impuritas ſeu cacochymia ſeroſa, ubi multum ſeri in ſanguine viſitur, quæ ſeri copia ex virium potiſſimum defectu & ventriculi imbecillitate, præſertim ob morbos longos aut enormes hæmorrhagias nata, languoris, lenti caloris, tumoris pedum oedematoſi, atrophiæ, cachexiæ, catarrhorum, chloroſis, paralyſis, & ſoporis materiam & occaſionem ſubminiſtrat.

§. XXXIV.

Datur quoq; impuritas bilioſa, ubi calidis ſulphureis partibus maſſa ſanguinis & humorum onuſta eſt. Hæc vero ad febres ardentes, inflammationes, nauſeas, vomitiones, nimias alvi dejectiones, dolores, hæmorrhagias quoque, tertianam continuam ac duplicem alimentum ſubminiſtrat. Quæ impuritas bilioſa, ſi quando ſalium ſubtilium conſortio fit cauſtica, tunc puſtulas, ſcabiem, lepram, purpuram, cutis varias eroſiones, dyſenterias, choleras, ulcera & gravia ſcorbuticorum ſymptomata fovet atque ſuſtentat.

§. XXXV.

Alia impuritas humorum ſalina tartarea eſt, quæ ex acido ſale, primis in viis non infracto, cum particulis terreis & alcalicis ſanguinis concreto, oriri ſolet. Hæc materiam calculoſis concretis in renibus, in veſica tam biliaria, quam urinaria, neq; minus tophis in articulis ſubminiſtrat. Et dolores artuum fixi, podagrici, iſchiadici ſæpe a tartareo elemento articulorum ligamentis impacto fiunt. Impuritas vero quæ pure acida eſt, in ſanguine admitti non poteſt.

§. XXXVI.

Deterrima vero humorum eſt impuritas, quando

non modo ipſi fuerint intemperati, ſed & ad putredinem & corruptionem inclinant, & hoc modo ſerpit epidemium illud perniciale malum ſcorbuticum, quod corpora præſertim otioſa & in demiſſioribus locis ac circa maria degentia, & quæ diætæ duræ ſalſæ adſueta ſunt, miſere affligit, ſiquidem moleſtiſſimæ illæ exulcerationes & roſiones, ſcorbuto familiares, non tantum ſalium acredini, ſed potius humorum putredinoſæ corruptioni adſcribi debent.

§. XXXVII.

At vero non ſatis eſt ſpectare intemperiem vitioſam in ſanguine & humoribus, ſed etiam ea conſideranda, quæ ſuccos, qui in primis ſic dictis viis, utpote ventriculo & inteſtinis continentur, occupat. Et tametſi varii generis alimenta adſumantur, nihiloſecius peculiaris in prima regione viſitur intemperantia. Quorundam enim ventriculis tanta aciditas inſidet, ut nullo fere negotio poſſit extingui, qua omnis fere generis alimenta in acorem tranſeunt. Et exceſſivus ac corroſivus hic acor eſt, qui ſodæ, algoris, appetitus canini, choleræ, torminum, ſpaſmorum, flatulentiarum & ſpaſticæ alvi conſtrictionis ac viridis & acidi vomitus materiam & cauſam ſubminiſtrat. Ea vero primarum viarum intemperies, tam ab alimentis acorem habentibus fit, quam quod fermentalis ex obſtructo pancreate acidior deſcendens ſuccus intenſiore fermentatione acidum nidemium progeneret. Viſitur quoq; primis in viis crebrior intemperantia bilioſa, eaque ſæpius cauſtica, quæ identidem cardialgiæ, oris amaroris, choleræ, ſitis, nauſeæ, vomitionis bilioſæ, compreſſionis dextri hypochondrii, tuſſis ferinæ & tam facilis promptitudinis ad iracundiam, item alvi fluxuum, caloris lenti cauſa eſt.

At

At ſi nimis tenax, viſcida primis viis inſidet materia, infirmitas fit ventriculi, læditur digeſtio, fiunt ructus, in inteſtinis flatus, tuſſis fit humida & diuturna, inappetentia & dolor.

§. XXXVIII.

Conſideravimus hactenus, eas morborum cauſas, quæ vel maxime, inque minima mole ſolidas partes afficiunt, graviſſimas læſiones inferendo. Perſpeximus quoq; eam cauſarum morbiferarum claſſem, quæ in ſanguinis & fluorum nimia quantitate ac intemperie continentur, & variis modis nos lædunt. Reliquum jam eſt, ut ſeorſim de aliis adhuc cauſis dicamus, quæ etiam vitæ inſidias ſtruunt. Hæ vero maxime ad motum & progreſſum ſanguinis, ſine quo ſalva & incolumis vita eſſe nequit, pertinent. Tales ſunt ſtaſes ſanguinis, quæ fiunt, quando ille coagulatur, inq; vaſis hæret, & ulteriori progreſſu caret. Fiunt exinde perniciosiſſimæ inflammationes in partibus membranoſis, ventriculo, inteſtinis & meningibus. Tales vero ſanguinis ſtaſes facile in ſphacelum vitæ infenſiſſimum abeunt, præſertim in infirmis atq; invalidis corporibus. Ad has vero mortiferas ſtaſes referamus præter alia frigus omnibus ſupremum, idque variis de cauſis. Primo enim ipſum ſanguinem protinus coagulat, ut e loco & ſede ſua amplius dimoveri nequeat. Deinde fibras corporis conſtringit, ac poros ita obſtruit, ut occluſis viis & meatibus, difficilior fiat progreſſio. Quo magis patet ratio, cur a frigore penetrantiori exterius admiſſo, præſertim in corpora motu & exercitatione calefacta, longe magis vero a potu liberaliori frigido tantum, ſubitæ & graves noxæ conſequantur. Certe diei vix poteſt, quanta damna a frigore proveniant. A potu frigido multos

tos extinctos repente fuiſſe, experientia loquitur, ſiquidem ventriculi & inteſtinorum facile inflammationem & febres acutas ſuſcipit. In viſceribus, hepate, liene parit obſtructiones & infarctus, inde hydrops & hectica ſequitur. In pulmonibus, ſi ſanguis ſiſtitur in motu, phthiſes identidem & hecticæ profluunt, interdum ſubito viſcera corrumpit & ſphaceloſa reddit, & mortem brevi tempore infert. Sicuti tale exemplum recenſuimus in Diſſ. *de remediorum benignorum abuſu & noxa.*

§. XXXIX.

Præterea quantas noxas & damna inferat improvide admiſſum frigus, in propatulo eſt. In pectore a nimio frigore convulſiva aſthmata, pleuritides ſpuriæ & veræ, peripneumoniæ quoque fiunt. In infimo ventre tormina, colicam, ventriculi inflationem ſuſcitat; ſique ad uterum frigoris vis penetrat, in puerperis inflammationes fiunt periculoſisſimæ, menſibus vel lochiis ſuppresſis. Novimus in mulieribus, imprudenter admiſſo ad uterum frigore, menſium fluxum penitus fuiſſe cohibitum, unde gravisſima poſtea ſecuta ſunt mala. Non dicam jam, quomodo ad catarrhos, rheumatiſmos, defluxiones, gravedines, dolores pertinacisſimos conferat.

§. XL.

Poſtremo ſupereſt, ut etiam de cauſa, quæ curſum & circulum ſanguinis plane impedit, & vitam aufert, dicamus: quæ nempe eſt ſanguinis polypoſa concretio. Plures ſæpe ſubito moriuntur ex polypo intra cordis venas vel auriculas ſubſiſtente, ſi forſan ipſe oſtia venarum claudit, & omne iter ac curſum ſanguinis ſiſtit. Plures etiam longi pertinacesq; ex polypo ſunt morbi; inde enim cordis inſuperabilis palpitatio, aſthmatis contumacia, hæmoptyſis, peripneumonia, menſium irregularis vel etiam eorum immoderata profuſio. Quæ mala a polypo in laborantibus partibus ſubſiſtente creberrime foventur.

§. XLI.

Deductis ſic morborum proximis cauſis, proximum erit, ut de diſpoſitione corporum ad morbos dicamus; id vero laboris ſequentibus bono cum DEO diſſertationibus perſequemur.